

в Україні". URL: <https://eu-shc.com.ua/book1.html> (дата звернення: 20.08.2020).

ВИДАТНІ УКРАЇНСЬКІ ВЧЕНІ-МЕДИКИ ХІХ-ХХ СТОЛІТЬ

Шилова Н.В.

Комунальний заклад Сумської обласної ради Глухівський ліцей-інтернат з посиленою військово-фізичною підготовкою

Вступ. Внесок видатних українських вчених-медиків та лікарів у галузь медицини надзвичайно великий, вони, часто ризикуючи власним здоров'ям та життям, рятували людство від епідемій, відкривали нові методи діагностики та лікування небезпечних хвороб. Україна пишається цими науковцями та віддає їм шану.

Постановка проблеми. Багато українців з політичних, економічних та інших причин змушені були виїхати за межі України, за кордоном досягли висот і стали широко відомими вченими, видатними лікарями. Ми пишаємося ними. В Україні також жили, працювали, досягли висот, стали видатними українськими вченими, всесвітньовідомими лікарями люди, які народилися в інших країнах. Ми безмежно вдячні їм і пишаємось ними.

Мета статті. Поширювати знання про видатних учених, лікарів, які своєю наполегливою працею зробили великий внесок у розвиток медицини не тільки в Україні, але й у всьому світі.

Володимир Олексійович Бец народився 26 квітня 1834 року у селі Татарівщина Остерського повіту Чернігівської губернії в родині нащадків давніх старшинських родів Гетьманщини. Великий український учений своїми працями відкрив нову епоху у вивченні центральної нервової системи людини. Для своїх досліджень Володимир Олексійович власноруч конструював необхідні прилади, опрацьовував методики (зокрема, зрізи мозку, товщина яких становила 1/12–1/20 мм, та фарбування їх). Майстерно виготовлені ним гістологічні препарати вражають і сьогодні. А тоді то була наукова сенсація. Дослідження мікроскопічної будови кори головного мозку, здійснені вченим, мають вагоме значення. Він першим описав шестишарову структуру кори головного мозку й відкрив у ній пірамідальні нейрони, названі клітинами Беца. На Всесвітній виставці у Відні 1873 року вчений отримав вищу нагороду – золоту медаль.

Професор Бец був талановитим педагогом, блискучим лектором, який чудово володів словом. Пам'ять про Беца зберігають стіни Національного музею медицини України (присвячений ученому стенд і пам'ятна дошка), а також кафедра нормальної анатомії людини Київського НМУ.

Микола Маркіянович Волкович народився 8 грудня 1858 року в місті Городня Чернігівської губернії. У 1882 році закінчив

медичний факультет Київського університету й залишився працювати при госпітальній хірургічній клініці. Першим в Україні об'єднав отіатрію й ларингологію в єдину клінічну дисципліну. Відкрив і вивчив збудника риносклерому (1888), який увійшов у медицину під назвою палички Волковича-Фріша. У 1898 році незалежно від американського хірурга Мак-Бурнея став застосовувати при оперуванні апендициту косий фізіологічний розріз передньої черевної стінки, відомий нині під назвою Волковича-Дяконова. М. М. Волкович — автор близько 100 наукових праць з різних питань хірургії, травматології, ортопедії, отоларингології, нейрохірургії, урології. Помер 11 липня 1928 року, похований на Байковому кладовищі у Києві.

Микола Дмитрович Стражеско народився 1876 року в Одесі в родині юриста. У 1899 році з відзнакою закінчив медичний факультет Київського університету Св. Володимира. Працював у Київській міській та Олександрівській лікарнях. З 1922 року – завідувач кафедри Київського медичного інституту. Керував клінічним відділенням Інституту експериментальної біології та патології, з 1934 року – Інституту клінічної фізіології АН УРСР. У 1936-1941 роках – директор створеного ним Українського науково-дослідного інституту клінічної медицини. 1909 року спільно з Василем Образцовим уперше у світі поставив прижиттєвий діагноз тромбозу судин серця. Автор більш ніж 100 наукових праць з різноманітних питань клініки й лікування внутрішніх хвороб.

Помер Стражеско М. Д. 27 червня 1952 року, похований у Києві на Лук'янівському цвинтарі. Його ім'я носить Національний науковий центр «Інститут кардіології імені академіка М. Д. Стражеска» в Києві. У його приміщенні на вулиці Народного ополчення, 5 міститься меморіальний музей ученого. Поруч із інститутом у 1977 році встановлено пам'ятник академіку.

Андрій Петрович Ромоданов – український нейрохірург, творець наукової школи, доктор медичних наук, професор, академік АМН СРСР, герой Соціалістичної Праці. Народився 11 листопада 1920 року в м. Лубни Полтавської губернії в родині священника. У 1942 році закінчив Київський медичний інститут. З 1942 по 1945 рік служив у діючій армії командиром санітарної роти полку, начальником окремого медичного санітарного батальйону.

У 1949-1950 роках завідував відділенням Київського інституту психоневрології, у 1950 році став завідувати дитячим відділенням Київського інституту нейрохірургії. З 1964 року – директор Київського науково-дослідного інституту нейрохірургії. Його наукові роботи присвячені діагностиці та хірургічному лікуванню черепно-мозкової травми, дитячій нейрохірургії, епілепсії.

А. П. Ромоданов створив наукову школу нейрохірургів в Україні, є автором 450 наукових праць. Помер 5 серпня 1993 року. Похований на Байковому цвинтарі в Києві. У 1993 році його ім'я

присвоєно Інституту нейрохірургії АМН України. На будинку по вулиці Великій Житомирській у Києві встановлено меморіальну дошку, з 2018 р. існує вулиця його імені.

Олександр Олександрович Богомолець, український учений-патофізіолог народився 12 травня 1881 року в м. Київ у Лук'янівській в'язниці, де під слідством перебувала його мати в справі радикальної народницької організації лівого спрямування «Південно-російський робітничий союз». Дитинство в Олександра було складне Він спочатку виховувався в дідуся, потім разом з батьком часто переїжджав (мати отримала вирок – десять років каторги у Забайкаллі), але, не зважаючи на сумні обставини, він добре вчився.

Навчаючись у Київському університеті, брав участь у русі за права студентів, через переслідування перевівся на медичний факультет університету в Одесі. До кінця навчання в Одеському університеті в послужному списку О. Богомольца нараховувалося п'ять наукових робіт. У 1909 році захистив докторську дисертацію. До 1930 року працював спочатку в Саратові епідеміологом, де створив Державний інститут мікробіології та епідеміології, потім в Москві, де розробив унікальну методику консервування донорської крові.

У 1930 році Олександра Богомольца обрали президентом Академії Наук УРСР. У Києві він створив Інститут експериментальної біології та патології, заснував «Медичний журнал» АН УРСР, організовував щорічні широкі наукові конференції з найактуальніших проблем медицини, брав участь у редагуванні багатьох наукових збірників. Олександр Богомолець створив Київський диспансер боротьби з передчасною старістю. На його базі пізніше був створений Інститут геронтології.

Олександр Богомолець очолював Академію наук УРСР в нелегкі роки сталінських репресій. Порятунком від НКВС йому були зобов'язані відомий український демограф Михайло Птуха, основоположник української економічної географії, Костянтин Воблий, математик Микола Крилов, фізик-ядерник Олександр Лейпунський, який створив перший у СРСР ядерний реактор. У 1944 році Олександр Богомолець очолив роботу з відновлення Академії наук УРСР.

Помер Олександр Олександрович 19 липня 1946 року від повторного пневмотораксу, похований в парку біля будинку, де він жив. Засновані ним Інститут експериментальної біології і патології та Інститут клінічної фізіології опинилися під загрозою знищення, відновивши свою роботу тільки після смерті Сталіна.

Видатному ученому встановлено пам'ятник у Києві, його ім'я присвоєно Київському медичному університету, відкрито меморіальну дошку. Його ім'ям названо вулицю в Києві.

Лев (Левко) Васильович Громашевський народився 1

жовтня 1887 року в Миколаєві в родині морського офіцера. Закінчив медичний факультет Одеського університету. Зі студентських років брав участь у революційній діяльності, тричі його арештовували. У 1910 році його було вислано в Оренбурзьку губернію, звідки він втік і під чужим ім'ям намагався завершити освіту. У 1911 році знову був заарештований і висланий під нагляд поліції в село Пінегу Архангельської губернії.

Узяв участь у добровольчій протичумній експедиції в Маньчжурії під час епідемії. Він виявляв і доставляв на протичумний пункт хворих китайців, дезінфікував їх будинки, проводив різні протиепідемічні заходи, лікував хворих, прибирав трупи, перешкоджав поширенню епідемії.

У 1914-1917 роках перебував у діючій армії на фронтах першої світової війни як молодший лікар полку, ординатор в інфекційному госпіталі, завідувач лабораторією головного евакопункту. У 1918-1928 роках – асистент, професор, завідувач кафедри епідеміології й ректор Одеського медичного інституту. У 1946 році в США брав участь у заснуванні Всесвітньої організації охорони здоров'я. У 1948-1951 роках – директор Київського інституту інфекційних хвороб АМН СРСР, у 1951-1963 роках завідувач кафедри епідеміології Київського медичного інституту; з 1963 року – у Київському інституті епідеміології, мікробіології та паразитології. Є автором понад 250 наукових праць і публікацій. Помер 1 травня 1980 року, похований на Байковому цвинтарі. З 1983 року Інститут епідеміології, мікробіології та паразитології носить його ім'я. У Києві Левові Громашевському встановлено три меморіальні дошки.

Новаченко Микола Петрович – ортопед-травматолог. Народився Микола Петрович 04.12.1898 у селі Буринь Курської губернії (нині Сумської області). Закінчив Харківський медичний інститут (1922). З 1925 року працював в Українському інституті ортопедії та травматології, головний лікар, заступник директора, директор (1943-1966). За сумісництвом викладав в Українському інституті удосконалення лікарів (1926-1966), професор і завідувач кафедри (з 1940). Доктор медичних наук (1940). Головний редактор журналу «Ортопедія, травматологія і протезування» (1955-1966). Член-кореспондент Академії медичних наук СРСР (з 1957).

У 1943 р. одразу після визволення Харкова від фашистських окупантів підполковник Н. П. Новаченко провів величезну роботу по відновленню інституту ортопедії й травматології. Йому вдалося зібрати провідних фахівців і у важких повоєнних умовах перервана війною робота була продовжена. Н. П. Новаченко був чудовим хірургом, володів беззаперечною хірургічною технікою. У Миколи Петровича вчилися на лекціях і в операційній, на обходах і клінічних розборах, на засіданнях вченої ради інституту. Він є автором 135 наукових праць та підручників. Помер Микола Петрович

16 жовтня 1966 року в Харкові. На честь ученого в Харкові за адресою Пушкінська вулиця, 80 відкрито меморіальну дошку.

Губергріц Макс Мойсейович – український лікар-терапевт, доктор медицини (1918 рік), професор (1920 рік), академік АН УРСР (1949 рік), Заслужений діяч науки. Народився в місті Ромни 19 січня 1886 року.

У 1911 році закінчив з відзнакою медичний факультет Університету Святого Володимира в Києві, залишився працювати в клініці університету. У 1920-1928 рр. він завідував кафедрою терапії внутрішніх хвороб, з 1928 по 1951 рік – кафедрою пропедевтики внутрішніх хвороб Київського медичного інституту.

М.М. Губергріц опублікував близько 150 наукових робіт, зокрема 6 монографій. Його наукові дослідження присвячені питанням фізіології й патології кровообігу й травлення, ендокринології, лікувального харчування, нейрогуморальної регуляції, проблемі болю, електрокардіографії. Макс Мойсейович нагороджений двома орденами Трудового Червоного Прапора, орденом Червоної Зірки, медаллю «За доблесну працю у Великій Вітчизняній війні 1941-1945 рр.». Помер Макс Мойсейович 6 травня 1951 року від інфаркту міокарду, який він у себе діагностував сам.

Платон Лукич Шупик – лікар – хірург, міністр охорони здоров'я УРСР, заслужений лікар України (1967), кандидат медичних наук (1940), професор.

Народився в багатодітній родині 28 листопада 1907 року в селі Будилка, нині Лебединського району Сумської області.

У 1931 році закінчив Харківський медичний інститут. Вступив до аспірантури при кафедрі факультетської хірургії, з 1935 року – асистент урологічної клініки кафедри факультетської хірургії Харківського медичного інституту. Із часом перейшов на кафедру урології, захистив кандидатську дисертацію, у листопаді 1940 року був призначений директором 2-го Харківського медичного інституту. Платон Лукич – автор понад 160 праць з питань хірургії, зокрема пластичної хірургії, урології та організації охорони здоров'я. Помер Платон Лукич у грудні 1986 у Києві. У 1998 році його ім'я присвоєно Київській медичній академії післядипломного навчання (тепер Національна медична академія післядипломної освіти імені П. Л. Шупика).

Висновки. У статті згадана лише незначна частина славетних особистостей, якими пишається Україна, але їх набагато більше. Вивчаймо історію медицини, дізнаваймося більше про наших видатних земляків, та поширюймо ці знання.

Література

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/> (дата звернення : 06.10.21)

2. Національна наукова медична бібліотека України. URL: <https://library.gov.ua/event/> <http://www.nbu.gov.ua/node/> (дата звернення : 06.10.21)
3. Ректори Київського університету. URL: <http://www.univ.kiev.ua/ua/geninf/history-rectors/> (дата звернення : 06.10.21)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПЕДАГОГІЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

Величко Р.М.

Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Важливість та необхідність природоохоронної діяльності визначено в Конституції України, адже в ній передбачено, що кожен громадянин має право жити в безпечному, екологічно чистому середовищі; брати участь у заходах природоохоронного характеру; об'єднуватися для захисту природного середовища та мати вільний доступ до інформації про нього; обстоювати свої права та права докільця в судових засіданнях. Також у Конституції визначено обов'язки кожного громадянина, а саме: берегти природу, раціонально використовувати її ресурси; здійснювати діяльність відповідно до вимог екологічної безпеки; поважати екологічні права громадян; компенсувати шкоду, заподіяну природному докільцю [1].

Екологічна освіта населення спрямована на формування екологічної культури громадян шляхом накопичення знань про природне середовище, формування основ еколого-доцільної поведінки, ставлення до природи, як до найвищої цінності всього людства. Зокрема, 2001 року Україна ухвалила Концепцію екологічної освіти. Цим самим висловила бажання стежити за станом навколишнього середовища, дбати про його збереження та відновлення, займатися вихованням свідомих, гуманних громадян з високим рівнем знань та культури поведінки в природному докільці.

Процес формування готовності майбутніх учителів до організації природоохоронної діяльності відбувається в педагогічному закладі вищої освіти шляхом вивчення низки педагогічних та природничо-наукових дисциплін. Природоохоронна діяльність є системою спеціально організованих заходів, спрямованих на захист, збереження та відновлення природного потенціалу природи.

Успіх організації природоохоронної діяльності залежить від рівня готовності майбутніх учителів до здійснення цього виду роботи, тобто від стійкої мотивації, від комплексних ґрунтовних знань, здобутих у процесі навчання, від педагогічної майстерності, прагнення до саморозвитку. Готовність педагогів становить фундамент основою виховання гуманної, екологічно умотивованої